

ADOLYGIAD DAWNS CYMRU

crynodeb gweithredol

ADOLYGIAD DAWNS CYMRU: CRYNODEB GWEITHREDOL

Tabl Cynnwys

YNGHYLCH YR YMCHWILYDD	3
BRIFF A CHWMPAS YR ADOLYGIAD	4
CRYNODEB O'R PRIF GANFYDDIADAU	4
ARGYMHELLION	6
TYMOR BYR: YN SYTH, 1-6 MIS	6
ARGYMHELLIAD 1:	6
ARGYMHELLIAD 2	6
ARGYMHELLIAD 3	6
TYMOR CANOLIG: 1-3 BLWYDDYN	7
ARGYMHELLIAD 4	7
ARGYMHELLIAD 5:	7
ARGYMHELLIAD 6:	8
ARGYMHELLIAD 7:	8
ARGYMHELLIAD 8:	8
TYMOR HIRACH: 3+ BLWYDDYN	8
ARGYMHELLIAD 9:	8
ARGYMHELLIAD 10:	9
ARGYMHELLIAD 11:	9
MESURAU LLWYDDIANT Y SECTOR DAWNS YN GYFFREDINOL	9

ADOLYGIAD DAWNS CYMRU WALES DANCE REVIEW

crynodeb gweithredol

Ynghylch yr ymchwilydd

Karen Pimbley yw'r ymchwilydd. Mae'n Bennaeth Rheoli Celfyddydau Coleg Brenhinol Cerdd a Drama Cymru yng Nghaerdydd. Mae hefyd yn gweithio fel ymgynghorydd ac ymchwilydd celfyddydol llawrydd. Trwy gydol ei gyrfa broffesiynol hir, bu'n gweithio gyda Chwmni Dawns Dimensions (sef Cwmni Dawns Cenedlaethol Cymru, wedyn) a chyfarwyddwr Dawns Annibynnol Cymru. Mae ganddi brofiad o fod yn gynhyrchydd annibynnol a bu'n aelod o Banel Strategaeth Ddawns Cyngor Celfyddydau Cymru a lluniodd astudiaeth ddichonoldeb ar gyfer datblygu Canolfan Genedlaethol Dawns Cymru ym 1997. Ym maes addysg dawns, bu'n cynllunio cwricwlwm BTEC ac Ysgrifennwr Cynllunio Ansawdd i Addysg Pearson a datblygodd gyrsiau dawns i sawl sefydliad. Roedd ei hymchwil ddoethuriaeth (sydd yn y Llyfrgell Genedlaethol) yn dogfennu perfformio dawns gyfoes broffesiynol yng Nghymru o'r 1970au ymlaen. Mae Karen yn ymddiriedolwr Celfyddydau Cenedlaethol leuenctid Cymru ac yn hollol wrthrychol yn ei gwaith a'i hymchwil.

Briff a chwmpas yr adolygiad

Un o ganlyniadau cyhoeddedig Adolygiad Buddsoddiad 2023 Cyngor Celfyddydau Cymru oedd comisiynu adolygiad o ddawns gymunedol yng Nghymru. Fodd bynnag, yn dilyn galwadau gan y sector dawns a chyfarfodydd gydag aelodau ohono, ehangwyd ar gwmpas yr adolygiad i ystyried yr ecoleg ddawns gyfan yng Nghymru.

Gan adeiladu ar wybodaeth bresennol o'r sector, mae'r adolygiad hwn yn cynnig dealltwriaeth o faterion cyfredol a dyfodol dawns yng Nghymru, ac mae'n rhan o ystod o Ymyriadau Strategol ar gyfer dawns gan y Cyngor. Mae'n defnyddio adborth a gafwyd yn flaenorol gan randdeiliaid, ac yn ystyried sector dawns Cymru trwy:

- waith ymchwil maes
- gwaith ymchwil cyhoeddedig
- ystyried modelau llwyddiant o'r DU a thu hwnt, ac ar draws celfyddydau gwahanol.

Mae'r adolygiad yn canolbwyntio ar yr ecosystem ddawns gyfan yng Nghymru, gan gynnwys cynhyrchu a pherfformio dawns, dawns gymunedol, dawns mewn addysg, dawns ar gyfer iechyd, dawns amatur a chymdeithasol, ac ysgolion dawns masnachol. Mae'r adroddiad yn rhoi trosolwg o sefyllfa bresennol dawns yng Nghymru, yn archwilio modelau cymaradwy ar gyfer llywio gwaith datblygu sector posibl, ac yn cynnig argymhellion ar gyfer dyfodol dawns yng Nghymru.

Er iddo gydnabod y gorffennol, prif flaenoriaeth yr adolygiad yw ystyried y ffordd gall dawns yng Nghymru symud ymlaen drwy harneisio arbenigedd, angerdd ac ymrwymiad pobl yn y sector. Y nod yw creu amgylchedd mwy amrywiol a theg, gwella iechyd a llesiant, hyrwyddo ymarfer gorau, a chydabod lleisiau'r rhai a deimlodd ers hydoedd eu bod ar y cyrion.

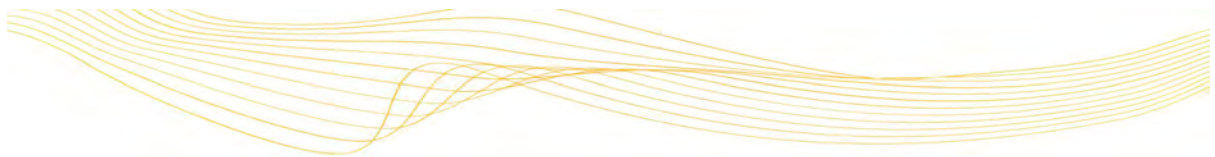
Mae'r adolygiad yn rhoi ciplun o'r sefyllfa ar ddiwedd 2024, ac mae'n cydnabod bod amodau'n newid ac yn datblygu o hyd. Felly mae'n bosibl y bydd rhai o'r materion a godwyd fel rhan o'r adolygiad yn cael eu datrys dros amser heb fod angen ymyriadau pellach.

Crynodeb o'r prif ganfyddiadau

Er y defnyddiwyd nifer o fecanweithiau gwahanol i gasglu data ar gyfer yr adolygiad, roedd llawer ohonynt yn ailadrodd yr un materion, neu rai tebyg. Mae'r adroddiad llawn yn dadansoddi'r canfyddiadau yn elfennau ymchwil allweddol, ond mae crynodeb o'r canfyddiadau a gafwyd gan yr ymatebwyr ar draws yr holl fecanweithiau fel y ganlyn:

Darnio'r sector a chystadleuaeth: Mae ecosystem gystadleuol rhwng artistiaid dawns oherwydd prinder adnoddau sy'n aml yn rhwystro cydweithredu ac yn creu amgylchedd gweithio amddiffynnol.

Anghyfartaledd daearyddol: Mae rhaniadau gwledig-trefol a gogledd-de yn cyfyngu ar fynediad artistiaid dawns a chynulleidfaoedd i ddawns. Mae ardaloedd gwledig fel Sir Benfro a Phowys yn wynebu heriau arbennig o ddifrifol.

Cyllid y Cyngor: Caiff cyllid refeniw'r Cyngor ei wario'n bennaf yn ne-ddwyrain Cymru, gan gyfyngu ar gyfleoedd mewn rhanbarthau eraill. Galwyd am ymagwedd decach a mwy cydweithredol yn y ffrwd arian Loteri a'r ffrwd arian refeniw. Awgrymwyd y dylid adolygu Cwmni Dawns Cenedlaethol Cymru hefyd.

Heriau dawns gymunedol: Mae ansefydlogrwydd ariannol yn effeithio ar artistiaid dawns llawrydd sy'n gweithio mewn cymunedau ledled Cymru. Galwodd sawl un am ddatblygu hybiau i gefnogi'r gwaith o rannu adnoddau ac ymarfer da, gan gynnig cynaliadwyedd. Datblygodd hyn yn syniad o gael hybiau celfyddydau wedi'u cyd-leoli ledled Cymru, er mwyn integreiddio dawns â chelfyddydau eraill. Gallai'r rhain ganolbwyntio ar gynnig allgymorth i gymunedau sydd heb wasanaethau digonol, a meithrin cydweithredu traws-gelfyddydol. Byddai croestorri â chanfyddiadau'r adolygiad theatr Saesneg yn fuddiol.

Ymarferion ar wahân ac elitaidd: Ystyriwyd y sector yn elitaidd, yn docenistaidd ac anwahaniaethol gan lawer o'r ymatebwyr. Er enghraifft, teimlai nifer o'r artistiaid dawns wedi'u heithrio gan y gymuned lawrydd sefydlog wrth symud i Gymru, gan adael rhai'n teimlo nad ydynt yn haeddu cymorth cymaint â phobl eraill.

Anghenion seilwaith i artistiaid dawns: Mae angen i ofodau stiwdio ac adnoddau hygyrch a fforddiadwy fod ar gael i artistiaid dawns, gan gynnwys rhai corfforol (e.e. offer teithio) a rhai heb fod yn gorfforol (e.e. cymorth i gwblhau ceisiadau). Cafwyd galwadau am sefydlu asiantaeth ddatblygu dawns genedlaethol dan arweiniad artistiaid, a rhaglenni artistiaid dawns preswyl ledled Cymru.

Cyfleoedd perfformio a theithio: Mae angen gwella partneriaethau gyda lleoliadau a chysylltiadau â sefydliadau rhyngwladol, gwyliau a phreswyladau. Galwyd am dirwedd rhaglennu cartref ffyniannus, o raddfa fawr i stiwdio fach, ynghyd â chydgyssylltu cefnogaeth ar gyfer teithiau dawns.

Llwybrau gyrfa: Roedd diffyg amlwg o lwybrau gyrfa strwythuredig ar gyfer artistiaid dawns – galwyd am hyfforddiant gwell, datblygu arweinyddiaeth a chymorth i newid gyrfa.

Diwylliant Cymru a'r Gymraeg: Teimlai llawer bod diwylliant Cymru a'r Gymraeg yn cael eu cynnwys mewn dawns er mwyn sioe. Galwyd am fwy o fuddsoddiad mewn dawns werin draddodiadol, a chydabyddiaeth ohono, fel rhan hanfodol o hunaniaeth ddiwylliannol Cymru. Dylid mynd i'r afael â'r gwaith o ymwreiddio'r Gymraeg mewn gweithgareddau perthnasol hefyd. Byddai croestorri â chanfyddiadau'r adolygiad cerddoriaeth draddodiadol yn fuddiol.

Hyfforddi a Datblygu Proffesiynol: Cymorth datblygu proffesiynol i artistiaid dawns sy'n gweithio mewn lleoliadau addysg, gan gynnwys hyfforddiant arbenigol mewn meysydd megis dawns mewn iechyd, ac ymgysylltu â'r Gymraeg a'i hymarfer.

Llesiant: Cymorth iechyd meddwl ac iechyd corfforol, ynghyd â safonau iawndal teg i ymarferwyr dawns.

Argymhellion

Mae angen newid, gyda chymorth i'r sector a datblygu seilwaith ym mhob ardal. Dywedodd llawer o bobl fod y sector dawns 'ar drengi' gydag artistiaid ymroddedig yn gweithio mewn ffordd arbennig o wydn i geisio cynnal system sy'n methu. Heb ymyrraeth, mae perygl y bydd artistiaid yn wynebu lludded, bydd y datblygiadau a gyflawnwyd yn cael eu colli, neu bydd y sector yn methu'n llwyr. Er mwyn sicrhau diwylliant dawns ffyniannus a chynaliadwy ledled Cymru, mae'r prif feysydd ymyrraeth a awgrymwyd yn cynnwys:

TYMOR BYR: yn syth, 1-6 mis

Argymhelliad 1: Sefydlu panel strategol annibynnol sy'n rhoi cydnabyddiaeth ariannol i'w aelodau, er mwyn penderfynu ar ffordd gadarn ymlaen i ddawns yng Nghymru. Caiff y grŵp hwn ei recriwtio gan y Cyngor, bydd yn gynrychiadol o'r sector ac yn ymgymryd â'r tasgau canlynol:

- Gwerthuso a blaenoriaethu argymhellion yr adolygiad sydd angen arnynt gefnogaeth ariannol yn syth ac yn y tymor hirach
- Cyfrannu at gynllun datblygu dawns cynhwysfawr i Gymru
- Sicrhau cydweithredu rhwng ymyriadau unionsyth ac amcanion strategol tymor hirach

Mesurau llwyddiant:

- Gweithredu amserlen gweithgareddau ar gyfer argymhellion yr adolygiad
- Pennu'r costau rhagamcanol sy'n gysylltiedig ag argymhellion yr adolygiad a fabwysiadwyd

Argymhelliad 2: Sefydlu cronfa o gyfeillion beirniadol a all cwestiynu arferion cwmnïau sy'n derbyn cyllid refeniw ar y lefel artistig uchaf. Byddai rôl y cyfaill beirniadol yn cynnig:

- mentora, arweiniad a chefnogaeth i Gyfarwyddwyr Artistig
- ennyn trafodaethau ynghylch ymarfer a dewisiadau rhaglennu ar gyfer lleoliadau
- ystyried y perthnasedd diwylliannol a'r cyd-destun i Gymru yn gyffredinol

Gellid ymestyn y rôl dros amser i gefnogi cwmnïau llai ac artistiaid llawrydd er mwyn herio a hyrwyddo eu hymarfer.

Mesur llwyddiant:

- Penodi cyfaill beirniadol cyn pen 6 mis ar gyfer pob cleient dawns sy'n derbyn cyllid refeniw (cyfaill beirniadol gwahanol ar gyfer pob sefydliad, neu'r un cyfaill os yn briodol). Y panel strategol (o argymhelliad 1) i weithio gyda chwmnïau i lunio rhestr fer o bersonél priodol. Penodi cyfaill beirniadol ar sail ffi ddyddiol - 1 diwrnod y chwarter. Awgrymir talu ffi gweithiwr llawrydd dyddiol o £350

Argymhelliad 3: Penodi arbenigwr dawns i Bwyllgor y Cyngor gan nad oes eiriolwr dros ddawns yn rhan o'r broses benderfynu ar y lefel strategol honno ar hyn o bryd. Os na chaiff arbenigwr dawns ei benodi yng ngwanwyn 2025 o ganlyniad i'r alwad bresennol am aelodau Cyngor, argymhellir cyfethol /secondio rhywun sydd â phrofiad priodol i'r rôl hyd nes y caiff datrysiad mwy parhaol ei sefydlu.

Mesur llwyddiant:

- Penodiad cyfetholedig/wedi'i secondio dros dro neu benodiad llawn i'r Cyngor yn gynnar yn 2025

TYMOR CANOLIG: 1-3 blwyddyn

Argymhelliad 4: Datblygu rhwydwaith o hybiau cymunedol lle mae celfyddydau wedi'u cydleoli ledled Cymru drwy fanteisio ar y seilwaith sefydliadol presennol¹. Byddai angen i'r strategaeth wneud y defnydd gorau posibl o'r asedau presennol, gan feithrin cydweithredu traws-sectorol a datblygu trwy'r buddsoddiad ariannol lleiaf posibl, a byddai'n:

- Galluogi cydweithredu ar draws cymunedau a chelfyddydau
- Hwyluso cysylltiadau â rhanddeiliaid addysg, iechyd a busnes
- Defnyddio'r adnoddau a seilwaith presennol er mwyn lleihau'r costau ychwanegol cymaint â phosibl
- Creu rhwydweithiau cefnogaeth integredig heb ddatblygu adnoddau o'r newydd.

Noder: gallai'r gwaith datblygu gysylltu â'r ymyriadau a awgrymir gan yr adolygiad theatr Saesneg yng Nghymru ar wahân sy'n mynd rhagddo ar hyn o bryd

Mesur llwyddiant:

- Datblygu rhwydwaith wedi'i gostio o hybiau lle mae celfyddydau wedi'u cydleoli ledled Cymru – y nifer a'r lleoliadau i'w penderfynu gan y panel strategol a awgrymir yn argymhelliad 1

Argymhelliad 5: Datblygu asiantaeth ddatblygu dawns genedlaethol i Gymru dan arweiniad artistiaid. Wedi'i llywio gan y panel strategol a awgrymwyd yn argymhelliad 1, byddai'r dull o ariannu'r asiantaeth yn dibynnu ar:

- ei lleoliad (petai angen lleoliad corfforol arni)
- ei rôl er mwyn iddi fod yn gorff gwirioneddol Cymru-gyfan
- ei rôl fel eiriolwr dros y sector
- sut y byddai'n cysylltu â'r rhwydwaith presennol o weithwyr llawrydd a hybiau cymunedol
- a yw'n cael ei dylunio fel model cyllid a ddosbarthwyd

¹ Mae enghraifft o sut allai'r argymhelliad hwn weithio wedi'i gynnwys fel astudiaeth achos yn adran 4.2 y brif adroddiad.

Mesurau llwyddiant:

Datblygu model asiantaeth briodol i Gymru sy'n:

- croesawu datrysiadau digidol i heriau daearyddol
- integreiddio ystyriaethau dwyieithog a diwylliannol
- adeiladu ar y rhwydwaith rhanbarthol cryf o hybiau cymunedol a nodwyd yn argymhelliad 4
- datblygu partneriaethau cynaliadwy
- cynnal egwyddorion a arweinir gan artistiaid wrth addasu i'r cyd-destun lleol

Argymhelliad 6: Mae'n hollbwysig bod mentrau celfyddydol sydd â chysylltiad i'r Gymraeg a threftadaeth Cymru yn cael eu cefnogi gan gyllid celfyddydol. Canolbwytio ar ddatblygu a chryfhau'r Gymraeg a diwylliant Cymru trwy weithgareddau'n gysylltiedig â dawns er mwyn ymwreiddio iaith a diwylliant mewn ymyriadau priodol. Dylai mentrau anelu bob amser at gefnogi a dathlu treftadaeth ddiwylliannol Cymru a'r Gymraeg, tra'n lleoli gwaith yn bendant mewn cyd-destunau cymunedol.

Mesurau llwyddiant:

- Y Gymraeg wedi'i hymwreiddio yn y gwaith o gyflawni dawns trwy brosiectau addas
- Diwylliant Cymru wedi'i ymwreiddio ym mhrosiectau a chomisiynau dawns

Argymhelliad 7: Datblygu adnoddau Cymraeg, Saesneg ac Iaith Arwyddion Prydain i gefnogi dawns yn y cwricwlwm. Cynnwys coreograffeg a chwmnïau o Gymru ym maes llafur y TGAU dawns newydd.

Mesur llwyddiant:

- Adnoddau wedi'u hymwreiddio yng nghwricwlwm y TGAU dawns newydd

Argymhelliad 8: Cynnig dull cyllido haenog gan y Cyngor sy'n symleiddio'r broses ymgeisio i gwmnïau llai ac artistiaid annibynnol. Dylid defnyddio'r system hon wedi'i symleiddio ar gyfer ceisiadau i'r Adolygiad Buddsoddi, ceisiadau Loteri a cheisiadau i ffrydiau cyllid eraill.

Mesur llwyddiant:

- Y broses ymgeisio wedi'i symleiddio i'r rhai sy'n rhan o'r portffolio ariannu aml-flwyddyn, a'r rhai nad ydynt yn rhan o'r portffolio. Y broses i gyfeirio'n uniongyrchol at gapasiti/maint y sefydliad/artist – h.y. y gefnogaeth weinyddol sydd ar gael, yr amser sydd ei angen i gwblhau'r broses ymgeisio os na dderbynnir tâl amdano

TYMOR HIRACH: 3+ blwyddyn

Argymhelliaid 9: Datblygu model artist dawns preswyl mewn 5 canolfan yng Nghymru, am gyfnod o 2 flwyddyn ar y mwyaf ym mhob lleoliad. Broceriaeth gan y panel strategaeth a nodir yn argymhelliaid 1. Amcangyfrifir costau o £70,000 - £100,000 y flwyddyn ar gyfer pob lleoliad. Byddai hyn yn talu cyflog 1 neu 2 artist yn llawn neu'n rhannol, ac yn talu costau hefyd. Gallai gweithio mewn partneriaeth â lleoliadau a rhanddeiliaid eraill helpu i wireddu ffrydiau cyllid amgen.

Mesurau llwyddiant:

- Pennu lleoliadau sy'n addas ar gyfer datblygu'r cynllun
- Sefydlu 5 rhaglen artist dawns preswyl ar draws Cymru ar sail rhaglen dreigl

Argymhelliaid 10: Ymchwilio i botensial model hyfforddiant dawns ôl-radd ar y cyd â phartner(iaid) priodol.

Mesur llwyddiant:

- Sefydliadau Addysg Uwch addas sy'n canolbwyntio ar gyrsiau galwedigaethol i ystyried cynhyrchu astudiaeth ddichonoldeb ar hyfswedd cynnal rhaglen MA/MFA ôl-raddedig ac aml-lwybr sy'n canolbwyntio ar y diwydiant, ar y cyd â phartneriaid addas

Argymhelliaid 11: Datblygu model cynllun Canolfannau Hyfforddiant Uwch gyda lleoliadau yn y gogledd a'r de – neu – negodi â rhwydwaith cynllun Canolfannau Hyfforddiant Uwch Lloegr i neilltuo lleoedd ar gyfer dawnswyr a leolir yng Nghymru yn y lleoliad agosaf i'w cartrefi.

Mesur llwyddiant:

- Mynediad gwell i hyfforddiant lefel uchel ar draws ystod o genres dawns ar gyfer dawnswyr ifanc sy'n gobeithio mynd ymlaen at hyfforddiant dawns proffesiynol

Mesurau Llwyddiant y Sector Dawns yn Gyffredinol

o Datblygu seilwaith

Os caiff holl argymhellion yr adolygiad eu rhoi ar waith, byddai datblygiadau seilwaith yn cael eu cyflawni'n gynyddol yn ôl cerrig milltir allweddol dros gyfnod o ddeng mlynedd. Er mwyn sicrhau effeithiolrwydd, rhaid dylunio'r holl fodelau seilwaith i gydweithredu'n ddi-dor yn hytrach na chroesi ffiniau modelau cyflawni ei gilydd, gan weithio gydag unrhyw ddatblygiadau sy'n digwydd yn y dyfodol ar draws y sector perfformio cyfan, ac adeiladu arnynt. Yn naturiol, byddai angen cysylltu mecanweithiau rhwng y rhaglen artistiaid preswyl, yr asiantaeth ddatblygu genedlaethol a'r rhwydwaith hybiau cymunedol i weithio mewn cytgorod er mwyn troi'r ecosystem yn wirioneddol Cymru-gyfan. Heb y broses integreiddio hon, byddai risg o sefydlu systemau costus, wedi'u hynysu, sy'n gweithredu fel unedau ar wahân.

o Dosbarthu cyllid dawns yn deg ar draws Cymru

Yn ddelfrydol, byddai dosbarthu cyllid yn fwy teg ar draws Cymru yn creu mwy o gleientiaid refeniw ledled Cymru.

o Cyfraddau cadw dawnsywyr proffesiynol

Byddai gweld llai o dalent yn mynd o Gymru, a dawnsywyr yn dewis dychwelyd i Gymru ar ôl hyfforddi, yn dystiolaeth o lwyddiant. Byddai cael cymuned o ddawnsywyr llawrydd sy'n ffynnu cymaint bod nifer y cyfleoedd i artistiaid berfformio yng Nghymru yn codi, gan olygu na fyddai rhaid iddynt adleoli tu allan i Gymru i gael gyrfa foddhaus, yn dystiolaeth bellach o lwyddiant.

o Lefelau ymgysylltu cymunedol

Byddai data o'r Cyngor sy'n dangos lefelau ymgysylltu cymunedol ledled Cymru yn parhau'n gryf a/neu'n tyfu'n dystiolaeth o lwyddiant.

o Cyfradd ddilyniant gyrfa

Mae bwlch parhaus yn yr 'ysgol gyfleoedd' yn atal dawnsywyr profiadol rhag bwrw ymlaen â'u gyrfaedd. Byddai dathlu profiad a gwybodaeth artistiaid sydd yng nghanol eu gyrfaedd, gyda phob artist yn gallu datblygu eu hymarfer a bwrw ymlaen â'u gyrfaedd, yn hytrach na gorfod mynd yn ôl i'r dechrau o hyd oherwydd cyfyngiadau ar gyllid yn seiliedig ar brosiect, yn dystiolaeth o lwyddiant.

o Lefelau datblygu cynulleidfaoedd

Datblygu cerrig milltir dros gyfnod cyson o amser yn dilyn mentrau penodol sy'n codi o argymhellion yr adolygiad. Gwella cyfleoedd perfformio tu hwnt i'r lleoliadau traddodiadol.

Yn gyffredinol, dylai dulliau o ddatblygu seilwaith dawns yn y dyfodol ddathlu potensial unigryw Cymru, a chanolbwyntio ar ailadeiladu o'r llawr i fyny yn hytrach nag o'r pen i lawr, er mwyn gwasanaethu'r sector cyfan a'r wlad.

Wrth symud ymlaen, argymhellir i'r Cyngor rannu canfyddiadau'r adolygiad â'r sector dawns a rhanddeiliaid eraill er mwyn iddynt ymateb iddo, gyda'r bwriad o roi canfyddiadau'r adolygiad ar waith o haf 2025 ymlaen.